

BIBLIOGRAFIA O KAPŁAŃSTWIE
(ciąg dalszy)

III. Z TEOLOGII KAPŁAŃSTWA HIERARCHICZNEGO

J. Colson, *Ministre de Jésus-Christ ou le sacerdoce de l'Évangile. Etudes sur la condition sacerdotale des ministres chrétiens dans l'Église primitive* (coll.: Théologie historique), Beauchesne et ses Fils, Paris 1966 ss. 391.

Na egzegetyczno-analityczne studium J. Colsona składają się dwie części, z których pierwsza poświęcona jest analizie dokumentów o kapłaństwie pochodzących z czasów apostoelskich, druga natomiast zajmuje się omówieniem pism niekanonicznych (List Klemensa Rzymskiego, Didache, List Barnaby, List Ignacego Antiocheńskiego). Jeżeli chodzi o egzezęę pism kanonicznych, Autora interesuje tylko Nowy Testament, i to przede wszystkim ewangelia św. Łukasza (1-11), ewangelia św. Jana, Apokalipsa (5-6) i List do Hebrajczyków. Colson zajmuje się kapłaństwem Jezusa Chrystusa kontynuowanym przez Jego uczniów głównie w aspekcie kultu, ofiary, zadośćuczynienia. Jeden z rozdziałów poświęca także kształtowaniu się hierarchii kapłańskiej w Kościele pierwotnym. Pracę Colsona można nazwać rzetelnym studium na temat egzegetyczno-patrystycznych przesłanek dla teologii kapłaństwa służebnego.

H. Denis, *Le prêtre de demain*, éd. Castermann, Paris 1966 (tłum. pol. *Z myślą o kapłanach*, Pax, Warszawa 1971, ss. 124).

H. Denis, profesor Seminarium Duchownego w Lyonie i ekspert na Soborze Watykańskim II, autor wielu artykułów na temat kapłaństwa hierarchicznego, daje nam tym razem niewielką pod względem objętości, lecz interesującą w treści pracę na temat sytuacji kapłana w Kościele jutra. Autor nie zajmuje się tym, co dotychczas o kapłaństwie — w jego teologiczno-pastoralnej wizji — powiedziano. Rozważa przyszłość kapłana. Lecz przyszłość ta tworzy się już teraz, dzisiaj. Dlatego Autor wychodzi od sformułowań Soboru, że kapłan jest sługą Chrystusa-Głowy dla Jego Ciała, którym jest Kościół. Ten chrystologiczno-eklezjalny wymiar kapłaństwa rzuca na funkcję kapłana w Kościele: jest on sługą. Rzuca też na duchowość kapłana, o której Autor pisze w zakończeniu: „Życie duszy kapłana jest zawarte w jego posłudze” (s. 117).

Ciekawe i godne refleksji rozważania Denisa dotrą na pewno do szeregu czytelników w Polsce, otrzymaliśmy bowiem polskie tłumaczenie wydane w popularnej serii małych książek z szarą okładką.

G. Griesl, *Berufung und Lebensform des Priesters*, Tyrolia-Verlag, Innsbruck 1967, ss. 371.

G. Griesl, teolog, psycholog i wieloletni wychowawca seminaryjny, zajmuje się od dawna problematyką kapłaństwa i formacji kapłańskiej. Kiedy w 1964 r. wygłosił

w Münster referat dotyczący powołań kapłańskich i życia kapłana, został zachęcony do pogłębienia swego odczytu i w ten sposób powstała jego ciekawa i pożyteczna książka. Autor zajmuje się głównie powołaniem kapłańskim i jego formacją w latach seminaryjnych oraz problemem celibatu i ascezą życia kapłańskiego. Oprócz akcentów psychologiczno-pedagogicznych jest w studium G. Griesla częste nawiązywanie do teologii kapłaństwa, nieraz dyskusyjnie przedstawionej*.

Priester-Presbyter. Beiträge zu einem neuen Priesterbild, hrsg. F. Enzler, Rex-Verlag, Luzern 1968, ss. 138.

Na ten ciekawy tomik składają się referaty głoszone przez Autorów na symposium zorganizowanym w Schönbrunn (Szwajcaria) w lutym 1967 r. przez Międziecezjalne Dzieło Powołań w Szwajcarii niemieckiej. Wszystkie referaty dotyczą nowego modelu kapłana-duszpasterza, modelu postulowanego przez Sobór Watykański II jako jeden z warunków odnowy całego Kościoła. Poprzedza jednak te praktyczne rozważania dogmatyczno-biblijny artykuł G. Schelberta poświęcony analizie „obrazu” kapłana w tekstach skrypturystycznych i u Ojców Kościoła. Autor mocno podkreśla służebną rolę funkcji kapłana w Kościele pierwotnym, przeprowadza także uściślenie pojęcia „presbyter” (lepszego i poprawniejszego, zdaniem Autora, niż termin „kapłan”). Z kolei A. Sustar zajmuje się obrazem kapłana w nauce Soboru Watykańskiego II i wylicza 6 tez, które warto w tym miejscu wymienić: 1. kapłaństwo hierarchiczne należy widzieć tylko w łonie misji kapłańskiej całego Kościoła; 2. posłannictwo kapłana polega na służbie; 3. kapłaństwo zasadza się na jedności z prezbiterium; 4. posługa kapłanów powinna się opierać na dojrzałości laikatu; 5. posłannictwo kapłańskie jest misyjne; 6. pierwszą drogą do świętości kapłana jest jego duszpasterska służba. — Pozostałe referaty napisali: A. Müller (*Obraz kapłana w ujęciu socjologicznym*), J. Crottogini (*Obraz kapłana u młodzieży współczesnej, w aspekcie psychologicznym*), A. Sustar (*Styl życia kapłańskiego po Soborze Watykańskim II*).

Haye van der Meer, *Priestertum der Frau? Eine theologiegeschichtliche Untersuchung* (Reihe: Quaestiones disputatae, 42), Herder-Verlag, Freiburg i. Br. 1969, ss. 213.

Praca, napisana już w 1962 r. i uzupełniana nową literaturą, jest pewnego rodzaju synopsą dotyczącą dotychczasowej nauki o stosunku kobiety do kapłaństwa katolickiego. Autorowi nie chodzi o żądanie wprowadzenia kapłaństwa kobiet w Kościele; kwestionuje jednak metody, jakimi dotychczas posługiwano się dla odsunięcia kobiety od udziału w kapłaństwie hierarchicznym. Zdaniem Autora żadne z danych Pisma św., Tradycji i nauki oficjalnej Kościoła nie wystarczą jako dowód, iż kobiecie nie wolno przyznać funkcji kapłańskiej. Trzeba by jeszcze raz przestudiować nie tylko istotę sakramentu kapłaństwa, ale także istotę Kościoła oraz metafizyczną, psychologiczną i socjologiczną strukturę mężczyzny i kobiety. Autor stawia pytanie: czy reprezentacja Chrystusa-Kapłana musi być związana z płaszczyzną biologiczno-fizyczną, czy też nie należałoby jej wiązać raczej z płaszczyzną psychiczno-duchową? — Bogate studium H. van der Meera, obfitujące w pytajniki, otwiera z pewnością głęboką i poważną dyskusję teologiczną na temat udziału kobiety w funkcjach kapłaństwa hierarchicznego.

* Obszerniejsza recenzja pracy G. Griesla znajduje się w „Ateneum Kapłańskim”, 73(1969) 465-470.

Le prêtre hier, aujourd'hui, demain. Congrès d'Ottawa (coll.: *Cogitatio fidei*, 51), Le Cerf, Paris 1970, ss. 391.

Dzieło to tworzą wypowiedzi 57 uczonych świata zajmujących się z różnego punktu widzenia problematyką kapłaństwa ministerialnego. Są to ich referaty wygłoszone na Kongresie w Ottawie poświęconym roli kapłana we współczesnym Kościele i świecie. Badaniom kapłaństwa w tekstach Starego i Nowego Testamentu jest poświęcony referat P. E. L a n g e v i n a. O teologii kapłaństwa i duchowości kapłana według Soboru Watykańskiego II mówił A. L e g a u l t. Na pytanie, co stanowi specyficzną funkcję kapłańskiej posługi (a pytanie to niepokoi stale teologów i wychowawców duszpasterzy), wielu autorów odpowiada: specyfiką służby kapłańskiej jest koordynacja charyzmatów i ożywianie wspólnoty, w której pracuje kapłan. — Teologiczne aspekty kapłaństwa hierarchicznego uzupełniają artykuły badawcze historyczno-socjologiczne.

M. A u m o n t. *Quatre cents prêtres parlent du sacerdoce* (coll.: *Problèmes d'aujourd'hui*), éd. Desclée et Cie, Paris 1970, ss. 127.

Znana ze swych zainteresowań problemami współczesnego Kościoła, w tym także problemem kapłaństwa hierarchicznego w dobie dzisiejszej, Autorka zajmuje się w tej pozycji omówieniem 396 odpowiedzi, jakie otrzymała od kapłanów (na wysłanych 1500 ankiet). Autorka analizuje te odpowiedzi w 8 rozdziałach, omawiając m. in. istotę kapłaństwa, zadania i posłannictwo kapłana, egzystencję i status społeczny kapłanów, formację współczesnych duszpasterzy. Ostatni rozdział stanowią własne spostrzeżenia Autorki tej interesującej pracy.

F. H o u t a r t, J. R e m y, *Sacerdoce, autorité et innovation dans l'Eglise*, éd. Mame, Paris 1970, ss. 270.

Dwaj znani w całym świecie socjologowie belgijscy są autorami artykułów o strukturze Kościoła i o sytuacji kapłana dzisiaj, zebranych w omawianym tomie. Jest to wprawdzie analiza socjologiczna zagadnień traktowanych niekiedy zbyt teoretycznie i emocjonalnie; autorzy nie chcą się jednak odcinać od rozważań teologicznych. Ich artykuły skłaniają do eklezjologicznej refleksji na temat kapłaństwa wiernych i kapłaństwa hierarchicznego oraz relacji ochrzczonych do prezbiterów mających specjalne święcenia.

Le prêtre, foi et contestation (coll.: *Réponses chrétiennes*), red. A. Descamps, éd. Duculot, Gembloux 1970, ss. 213.

Rektor Katolickiego Uniwersytetu w Louvain A. Descamps zredagował jako książkę artykuły grupy teologów, które powstały w 1968 r. jako owoc pracy ekspertów powołanych — pod przewodnictwem bpa Charue z Namur — do Komisji Episkopatu Belgii dla spraw dzisiejszego kapłaństwa. Książkę otwiera i kończy słowo Rektora. Po artykule informującym o aktualnych opiniach kapłanów i kandydatów do kapłaństwa na temat kapłaństwa służebnego znajdujemy wypowiedzi ukazujące doktrynalne ujęcie kapłaństwa począwszy od ksiąg Nowego Testamentu (P. v a n d e n B e r g h e) i funkcji Dwunastu (J. G i b l e t), poprzez naukę Ojców Kościoła o kapłaństwie (R. G r y s o n) i Soboru Trydenckiego (P. F. F r a n s e n) aż do Vaticanum II (P. D e l h a y e, C. T r o i s f o n t a i n e s). Rozważania te uzupełniają artykuły o teologicznym znaczeniu nowego rytu święceń (A. H o u s s i a n) i o roli prez-

bitera-profesora w dzisiejszym Kościele (G. Philips). Omawiane dzieło nie jest jakąś wykończoną całością na temat kapłaństwa służebnego, lecz referuje kilka punktów widzenia dzisiejszej problematyki kapłańskiej.

F. Klostermann, *Priester für morgen* (Tyrolia-Verlag), Innsbruck 1970, ss. 608.

Po kilku latach oczekiwania ukazała się wreszcie w 1970 r. obszerna książka znanego wiedeńskiego teologa F. Klostermanna (współautora ostatnich tomów *Handbuch der Pastoraltheologie*), poświęcona posłudze kapłana-prezbitera. Rękopis dzieła był gotowy już w 1967 r. Ponieważ w międzyczasie powiększyła się bibliografia dotycząca kapłaństwa hierarchicznego, Autor — nie chcąc nieustannie przerabiać swego dzieła, podaje na s. 414-443 i 592-595 bogaty zestaw wypisów z najnowszej literatury przedmiotu. Omawiana książka jest częściowo zbudowana z artykułów publikowanych przez Autora w czasopismach „Der Seelsorger” i „Theologisch-praktische Quartalschrift”, przepracowanych przy redakcji dzieła. Tom składa się z 6 części poprzedzonych słowem wstępnym Autora. Przy końcu książki — oprócz wspomnianych już wypisów — znajduje się indeks rzeczowy i osobowy. Cz. I (A) szkicuje sytuację powołań kapłańskich w Europie Zachodniej i (krócej) na całym świecie. Na tym tle Klostermann analizuje w cz. II (B) pojęcie powołania kapłańskiego w świetle Objawienia, przy czym silnie akcentuje płaszczyznę teologiczną: powołanie można zrozumieć jedynie w kontekście kapłaństwa Chrystusa kontynuowanego przez Kościół. Wymowny jest tytuł tej części: „Entideologisierung des Priesterberufes und der Priesterberufung”. Cz. III (C) — „Priesterbild und Priesterbildung” — poświęcona jest omówieniu obrazu kapłana: jak przedstawia się on w świetle ksiąg Nowego Testamentu i jakie cechy powinny go charakteryzować dzisiaj. To stanowi logiczne wprowadzenie do cz. IV (D), w której Autor rozważa konieczność i możliwość reformy studiów seminaryjnych. Dopowiedzeniem do tych uwag jest cz. V (E): o pastoralnej formacji kapłana-prezbitera według Soboru Watykańskiego II. Klostermann przedstawia prace Soboru związane z tym zagadnieniem, analizuje szczegółowo postulatory Ojców, a wreszcie daje konkretne sugestie, jak włączyć uwagi Soboru w proponowany program seminaryjny. Ostatnia część (F) mówi o najnowszych próbach posoborowej formacji kapłańskiej, a więc o inicjatywach dokonywanych w Rzymie, w Austrii, w Holandii, w NRF. Przedstawia też wzory wychowania seminaryjnego (m. in. mowa tu o Seminarium Papieża Jana XXIII w Louvain). Żeby już postawić kropkę nad „i”, Autor dołącza trzy rezolucje w sprawie powołań i formacji kapłańskiej (Luzern, Metz, Innsbruck). — Obszerne studium F. Klostermanna pod wymownym tytułem *Priester für morgen* jest sumą wiadomości o kapłaństwie służebnym: od teologii kapłaństwa począwszy, a na konkretnych propozycjach odnowionej formacji skończywszy. Dzieło to daje odpowiedzi na niemal wszystkie pytania rodzące się dziś w związku z dyskusją wokół kapłaństwa hierarchicznego.

Der priesterliche Dienst, t. I: A. Deisler, H. Schlier, J. P. Audet, *Ursprung und Frühgeschichte* (Reihe: Quaestiones disputatae, 46), Herder-Verlag, Freiburg i. Br. 1970, ss. 175; t. II: K. J. Becker, *Wesen und Vollmachten des Priestertums nach dem Sakrament* (Reihe: Quaestiones disputatae, 47), Herder-Verlag, Freiburg i. Br. 1970, ss. 178.

Ostatnie lata przyniosły tyle nowych pytań odnośnie do teologii kapłaństwa i posługi kapłańskiej, że redaktorom serii Quaestiones disputatae (K. Rahner, H. Schlier, H. Vorgrimler) wydało się rzeczą konieczną rozpocząć cykl publikacji

na ten aktualny temat. Zagadnienie kapłaństwa hierarchicznego jest tak obszerne, że nie można się pokusić o wyczerpującą jednotomową „summę” (na wzór np. wydanej przed kilku laty w tejże serii — No 15/16 — *Diaconia in Christo*, traktującej niemal wyczerpująco o diakonacie). Ten cykl publikacji otwiera omawiane dwutomowe dzieło *Der priesterliche Dienst*.

Tom I składa się z prac trzech autorów, którzy w swoich wywodach dają historyczno-biblijne tło dzisiejszej nauki Kościoła o kapłaństwie służebnym. A. Deisler, profesor egzegezy Starego Testamentu we Fryburgu, opierając się głównie na Pwt 33,8-11; 18,1-8; 10,8 n. oraz na pismach proroków, pisze o kapłaństwie w Starym Testamencie oraz o jego znaczeniu dla kapłaństwa chrześcijańskiego. H. Schlier, profesor egzegezy Nowego Testamentu w Bonn, ukazuje teologię kapłaństwa hierarchicznego zawartą w pismach Nowego Przymierza. Jest ona w swej istocie chrystologiczno-eklezyjalna: kapłaństwo chrześcijańskie opiera się bowiem na kapłańskim posłannictwie Jezusa Chrystusa kontynuowanym dziś, z woli Chrystusa, przez Kościół. Autor polemizuje z poglądem, iż kapłaństwo Chrystusa zostało przekazane całemu Ludowi Bożemu w ten sposób, że wszyscy chrześcijanie uczestniczą w nim istotnie, a posługa kapłanów sprowadza się jedynie do strony praktycznej: do funkcji przewodzenia i porządkowania. H. Schlier — zgodnie z nauką Vaticanum II (por. KK 10) — uczy, że jakkolwiek kapłaństwo służebne ma swoje miejsce w ramach kapłaństwa wspólnego całego Kościoła, jest jednak specyficzne, istotnie różne od kapłaństwa wiernych. J. P. Audet zajmuje się stosunkiem laikatu do kapłanów. W historycznym wywodzie przedstawia braterstwo i jedność działania wszystkich w początkach chrześcijaństwa oraz narastające od III w. rozdzielanie laikatu od duchowieństwa; w późniejszych wiekach dochodziło nawet do wrogości.

Tom II — to studium K. J. Beckera dotyczące urzędowej nauki Kościoła w ciągu wieków na temat kapłaństwa urzędowego. W 6 rozdziałach Autor przedstawia naukę Soboru Lateraneńskiego IV, Soborów w Konstancy, Bazylei i Florencji, Soboru Trydenckiego, następnie naukę papieży XIX i XX w., a wreszcie pouczenie Soboru Watykańskiego II. Pewnym podsumowaniem całości tego tomu jest ostatni rozdział, zatytułowany „Rozwój nauki o kapłaństwie w urzędowym nauczaniu Kościoła”.

K. Rahner, *Einübung priesterlicher Existenz*, Herder-Verlag, Freiburg-Basel-Wien 1970, ss. 304.

W 1961 r. K. Rahner głosił rekolekcje dla kandydatów do kapłaństwa. Zostały one wydane jako książka przez wydawnictwo Herdera. Mimo 10 lat, jakie upłynęły od momentu głoszenia tych rozważań do chwili ich wydania książkowego, rozważania K. Rahnera nie utraciły swej aktualności. Nawet toczące się w tym czasie dyskusje wokół zagadnienia kapłaństwa hierarchicznego nie niweczą przemyśleń znanego teologa. K. Rahner ujmuje problem kapłaństwa zarówno teologicznie, jak i praktycznie. Jego zdaniem kapłan powinien swoje oblicze duszpasterza kształtować nie tyle w oparciu o konkretny model kapłana, co w kontekście całej teologii. Czyni to Autor; toteż refleksje K. Rahnera można by nazwać „zwięzłą dogmatyką Rahnera”.

Sollte man nicht doch bleiben? Zur Diskussion um die Amtsaufgabe von Priestern, hrsg. F. Furger, H. Vorgrimler, Rex-Verlag, Luzern-München 1970, ss. 208.

Na wiosnę 1970 r. ukazało się w Rex-Verlag niemieckie tłumaczenie małej książki francuskiego duchownego G. Bonneta *Warum ich gehe?* Autor przedstawia

w niej drogę swego odejścia od dotychczas sprawowanego posłannictwa kapłańskiego. Wydawnictwo „Rex” prosiło kilku autorów katolickich, by opracowali odpowiedź na wyznania Bonneta. Tytuł tej książkowej odpowiedzi miał brzmieć: „Warum ich bleibe?” Wydawało się jednak autorom, że taki tytuł sugeruje tylko osobiste motywacje odpowiedzi; chciano zaś podać także obiektywne uzasadnienie sensu istnienia kapłaństwa urzędowego. I tak otrzymaliśmy tomik rozważań zatytułowany *Sollte man nicht doch bleiben ?*, przedstawiający teologiczne, pastoralne i socjologiczno-egzystencjalne ujęcie kapłaństwa hierarchicznego. Książka składa się z 2 części, z których pierwsza ma charakter studium teoretycznego, druga natomiast jest zbiorem opinii, świadectw podanych przez autorów świeckich i duchownych na temat celibatu i pracy kapłana współczesnego. Godna uwagi wydaje się szczególnie część I. Piszą tu: F. Furger (*Du gehst — sollte man nicht doch bleiben?*), C. Thoma (*Vorstellungen über Priestertum und Ehelosigkeit im Zeitalter Jesu*), H. Vorgrimler (*Die Basis des priesterlichen Dienstes*). Najciekawsze są uwagi, których autorem jest C. Thoma. Autor porównuje żydowski punkt widzenia na ówczesne kapłaństwo starotestamentalne z nowym ujęciem Chrystusowym. Akcentuje głównie istotę kapłaństwa oraz związek celibatu z posługiwaniem kapłańskim. Również ciekawe są refleksje H. Vorgrimlera o biblijnym ustanowieniu i profilu kapłaństwa nowotestamentalnego. Omawiana książka ma charakter popularny. Lecz i w tym popularnym wykładzie jest wiele cennych przemyśleń opartych o analizę naukową.

H. Küng, *Wozu Priester? Eine Hilfe*, Benziger-Verlag, Zürich-Einsiedeln-Köln 1971, ss. 108.

Płodny i nieraz kontrowersyjny teolog H. Küng nie pierwszy raz zabiera głos na temat kapłaństwa hierarchicznego. Uczynił to już kilka lat temu, gdy w swojej bardzo znanej książce *Die Kirche* (Freiburg 1967) pisał o miejscu kapłaństwa służebnego w ramach kapłaństwa wspólnego, sprawowanego przez cały Kościół. Tym razem Küng wydał niewielką książkę, raczej broszurę, którą zadedykował „Braciom w kościelnej posłudze jako pomoc na przełomie czasów”. Autor wychodzi od widocznego dziś kryzysu kapłaństwa hierarchicznego. Chcąc braciom-kapłanom pomóc w przetrwaniu tego kryzysu, pisze o tym, co jest niezmiennie w kapłaństwie urzędowym, a co się może zmieniać. Kryzys kapłaństwa bowiem jest elementem kryzysu Kościoła, a dokładniej: struktur kościelnych. Istotne w Kościele jest to, że stanowi on wspólnotę wierzących w Chrystusa, wspólnotę żyjących duchem braterstwa. Ta wspólnota wymaga posług („urzędów”). H. Küng kreśli dogmatyczno-historyczno-teologiczny obraz urzędów kościelnych od czasów apostoelskich, kładąc szczególny nacisk na wielość posługowań i na ich rozwój w czasie. Książka Künga może się stać rzeczywiście pomocą dla niejednego kapłana, a także materiałem do praktycznych wniosków.

L. Ott, *Le sacrement de l'Ordre*, tłum. z niem. (coll.: Histoire des dogmes), éd. du Cerf, Paris 1971, ss. 452.

Dogmatyk Ludwig Ott znany jest ze swych zwięzłych wykładów wydawanych jako podręczniki, choćby np. *Grundriss der katholischen Dogmatik* (Verlag-Herder, Freiburg i. Br. 1954, ss. 586). Przed kilku laty w tymże wydawnictwie fryburskim ukazała się książka L. Otta *Das Weihesakrament*, będąca częścią podręcznika zatytułowanego *Handbuch der Dogmengeschichte*. Z tej właśnie edycji dokonano francuskiego przekładu, dając mu tytuł *Le sacrement de l'Ordre*. Dzieło Otta

już w samym swoim układzie wskazuje zarówno na podręcznikowy charakter, jak i na bogactwo zawartych tu rozważań. Książka składa się z dwóch części: pierwsza przedstawia historię teologii kapłaństwa od Chrystusa do Vaticanum II. Autor daje nam analizę tekstów biblijnych, przechodzi przez patrystykę przednicejską i ponicejską, wczesną scholastykę, złoty wiek scholastyki, okres reformacji i Sobór Trydencki aż po czasy teologii potrydenckiej. W części drugiej ukazuje główne zagadnienia teologii kapłaństwa w aspekcie merytorycznym, a więc: pojęcie kapłaństwa, jego sakramentalność, stopnie kapłaństwa, różnice między episkopatem a prezbiteratem, materia i forma sakramentu kapłaństwa, podmiot i przedmiot sakramentu, skutki święceń. Szkoda, że w tak bogatym dziele nie podano tablic analitycznych oraz indeksu autorów: zwiększyłyby to na pewno wartość i tak już bardzo przydatnego podręcznika.

A. Lemaire, *Les ministères aux origines de l'Eglise. Naissance de la triple hiérarchie: évêques, presbytères, diacres* (coll.: Lectio divina, 68), éd. du Cerf, Paris 1971, ss. 236.

Paryskie wydawnictwo Cerf wydało bardzo cenną pozycję dotyczącą kapłaństwa hierarchicznego. Jest to książka biblisty z Orleanu A. Lemaire'a o początkach trójstopniowej hierarchii kościelnej. Autor przedstawia swoje studia i przemyślenia w trzech częściach. W pierwszej omawia precyzowanie się i używanie pojęć „prezbiter-biskup-diakon” wśród chrześcijan żydowskich i hellenistycznych w I w. Autor analizuje teksty Pisma św., szczególnie listy apostołskie. Jego zdaniem „presbiteroi” z *Dziejów Apostolskich* i „episkopoi kai diakonoi” z *Listu do Filipian* oznaczają te same osoby: ludzi odpowiedzialnych za gminę lokalną, z tym że nazwa „presbiteroi” wzięta była ze słownika żydowskiego i używana przez judeo-chrześcijan, natomiast druga nazwa („episkopoi kai diakonoi”) spotykana była przeważnie wśród chrześcijan pochodzenia pogańskiego. Fakt, że św. Paweł używa wielu nazw na oznaczenie tego samego urzędu (apostoł, prorok, doktor), świadczy o tym, jak różnorodna i nie sprecyzowana była nomenklatura w owym czasie. Jeśli na podstawie *Listów Pawłowych* można powiedzieć, że przełożony gminy zwany był „presbiter-episkopos” jako niżej stojący od apostołów, to trudna jest do zdefiniowania rola diakonów. — W drugiej części swojej publikacji Lemaire omawia pisma niekanoniczne: *Didache*, *Pasterz Hermasa*, *List Klemensa Rzymskiego do Koryntian*, *Listy św. Ignacego i Polikarpa*. Widać w nich precyzowanie się nazewnictwa urzędów kościelnych, jednak widoczne są jeszcze różnice w nazwach używanych w poszczególnych Kościołach lokalnych. Wreszcie w trzeciej części Autor daje nam, poprzez analizę nazw, ewolucję nomenklatury urzędów kościelnych. Swoje dzieło kończy Lemaire kilkoma pytaniami ukazującymi kierunki dalszych badań (pyta m. in., czy nie należałoby tolerować wielorakości nazw w Kościołach lokalnych). Dzieło A. Lemaire'a uzupełnia bibliografia oraz indeks miejsc cytowanych.

IV. CELIBAT

Der Zölibat. Erfahrungen, Meinungen, Vorschläge (Mathias-Grünwald-Verlag), hrsg. F. Böckle, Mainz 1968, ss. 190.

Encyklika Pawła VI o celibacie (z 1967 r.) nie zakończyła dyskusji nad tym tematem, stała się raczej okazją do nowych przemyśleń. W przedmowie do omawianej pracy zmarły kard. T. Filthaut uważa dyskusję o celibacie kapłanów za

bardzo potrzebną. Rzeczą bowiem najważniejszą nie jest sam celibat, lecz służba Kościoła wobec dzisiejszego świata. Zagadnienie celibatu jest wtórne; polega ono na tym, czy celibat pomoże, czy raczej przeszkodzi zaangażowaniu młodych ludzi w służbę Kościoła wobec świata. Dyskusja wokół celibatu dotyczy tylko celibatu księży diecezjalnych, zakonni bowiem realizują rady ewangeliczne, a to jest całkiem inne zagadnienie. Na dzieło *Der Zölibat*, oprócz przedmowy kard. Filthauta, składa się 19 artykułów autorów bardziej i mniej znanych. K. Rahner, E. Schillebeeckx, R. Schutz zamieszczają swoje już gdzie indziej opublikowane wypowiedzi, w których opowiadają się za utrzymaniem celibatu kapłanów w Kościele. Mniej znani autorzy — to urzędnicy Kurii Rzymskiej, duszpasterze, katecheci, psychologowie, byli księża, świeccy — także kobiety. Całość tego tomu można podzielić na trzy części: 1. Podłoże i granice dyskusji nad celibatem; 2. Sytuacja i doświadczenia ludzi żyjących w celibacie; 3. Zasadnicze przemyślenia. Wśród wielu refleksji znajdują się również wypowiedzi na temat udzielania święceń kapłańskich ludziom żonatym.

R. Kottje, W. Nastainczyk, M. Raske, H. Stenger, *Ehelosigkeit des Priesters in Geschichte und Gegenwart* (Pustet-Verlag), Regensburg 1970, ss. 79.

Czterech młodych teologów austriackich i niemieckich pragnie podać w tym niewielkim studium zwięzłe „kompedium” na temat celibatu. Krótkie i rzeczowe informacje o historii problemu celibatu, o psychologiczno-socjologicznych uwarunkowaniach podprowadzają do ujęcia teologiczno-pastoralnego. Autorzy przytaczają liczne argumenty „za” i „przeciw” celibatowi pojętemu jako prawo (lex). W ten sposób sami dyskutują wokół ewentualnej reformy tego prawa (lex caelibatus) i stawiają do dalszej dyskusji.

Sacerdoce et célibat. Etudes historiques et théologiques (coll.: Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium), red. J. Coppens, éd. J. Duculot, Gembloux 1971, ss. 752.

W dyskusjach nad celibatem prezbiterów, jakie toczyły się przed Soborem Watykańskim II, podczas Soboru i trwają do dziś, brak było często odniesienia celibatu do kapłaństwa chrześcijańskiego w ogóle. Komisja Redakcyjna, jaka zawiązała się na Uniwersytecie Katolickim w Louvain pod przewodnictwem prof. J. Coppensa, doprowadziła do wydania obszernego tomu studiów teologów całego świata. Jak wynika z tytułu dzieła, mowa jest w nim o kapłaństwie (cz. I.) i o związanym z nim celibacie (cz. II.).

W pierwszej części do najważniejszych prac należy zaliczyć następujące wypowiedzi: J. Coppens, *O kapłaństwie starotestamentalnym i chrześcijańskim* (od ksiąg Nowego Testamentu po Vaticanum II); artykuł Komitetu Redakcyjnego o kapłaństwie w nauce Soboru Trydenckiego i u papieży Piusa X, Piusa XI, Piusa XII; artykuł doktrynalny A. de Bovisa o naturze i misji prezbiteratu w świetle Soboru Watykańskiego II (s. 187-224); J. Guittou pisze o kapłaństwie w ujęciu Pawła VI; bp A. M. Charue przedstawia duchowość kapłana w ujęciu Jana XXIII; G. Rambaldi (z Gregorianum) ukazuje problemy teologii kapłaństwa po Soborze Watykańskim II, zwracając szczególną uwagę na łączność kapłaństwa Chrystusa z kapłaństwem hierarchicznym i kapłaństwem całego Kościoła (s. 259-304); P. Hacker daje ciekawy esej o związkach kapłaństwa z Eucharystią w dobie dzisiejszej.

Część druga zawiera historyczne ujęcie celibatu od św. Pawła do Vaticanum II, a po nim bardzo cenne studium o celibacie jako charyzmacie, prawie, radzie, przyrzeczeniu (s. 507-533). Kard. Höffner z Kolonii przedstawia i analizuje swoje 10 tez na temat celibatu. Jako appendix podano tu *Deklarację* biskupów niemieckich (z Konferencji Episkopatu NRF w Essen, 16-19 I 1970). Są wreszcie artykuły traktujące o psychologicznym aspekcie celibatu (pisze m. in. P. Chauchard) i o socjo-psychologii bezżeństwa. Całość obszernego i bardzo interesującego dzieła zamyka zwięzłe „resumé” na temat kapłaństwa służebnego (s. 693-698) i na temat celibatu (s. 698-713) z obszerną bibliografią oraz indeksy cytatów bliźnich, soborów, synodów, imion.

V. DEKRET KAPŁAŃSTWO SŁUŻEBNE SYNODU BISKUPOW 1971

W październiku 1970 r., prawie na rok przed mającym się odbyć jesienią 1971 r. Synodem Biskupów, Rada Biskupów przy Generalnym Sekretariacie Synodu zaproponowała pap. Pawłowi VI, by uznał problem kapłaństwa służebnego, jak sobie życzył tego episkopat światowy, za temat najbliższej sesji Synodu. Papież zaakceptował życzenie biskupów świata. Rok później, dnia 1 X 1971 r., podczas drugiej kongregacji generalnej Synodu Biskupów w Rzymie, kard. Höffner przedstawił relację wstępną o doktrynalnych aspektach kapłaństwa służebnego. Przez dwa tygodnie trwała dyskusja nad przedstawionym schematem. Owocem obrad Synodu jest dekret *Kapłaństwo służebne (Sacerdotium ministeriale)*, aprobowany przez Pawła VI 30 XI 1971 r. z poleceniem podania go do wiadomości publicznej. Tak więc w 6 lat po ogłoszeniu przez Sobór Watykański II *Dekretu o posłudze i życiu kapłanów* otrzymaliśmy dekret przypominający naukę soborową. Dekret Synodu Biskupów został zatytułowany *Kapłaństwo służebne*, co wskazuje na zaakcentowanie diakonii, jaką odznaczało się kapłaństwo Jezusa Chrystusa i którą powinno kontynuować kapłaństwo sprawowane dziś przez sługi Jezusa. W swojej części doktrynalnej dekret Synodu nie przynosi jakichś nowych ujęć, których nie można by odnaleźć już w dekrecie *Presbyterorum Ordinis*. Dlatego też wydaje się rzeczą zbędną omawiać w tym miejscu szerzej dekret *Kapłaństwo służebne* Synodu Biskupów, można natomiast zaznaczyć, że oficjalne tłumaczenie tegoż dekretu na język polski ukazało się w „Tygodniku Powszechnym” nr 1206 z dnia 5 III 1972 r. Zainteresowanych tematyką kapłaństwa na Synodzie Biskupów odsyłamy do następujących omówień:

G. Bonicelli, *Sacerdozio ministeriale e giustizia nel mondo*, „Orientamenti pastorali”, 19 (1971), z. 8, s. 655-659.

G. Ceriani, *Il sacerdote e il sinodo*, tamże, s. 685-700.

Ph. Delhaye, *Le troisième Synode épiscopal et les problèmes des prêtres*, „Esprit et vie. L'ami du clergé”, 82 (1972) 65-71, 97-106, 161-169. Autor kładzie nacisk na rolę i funkcję Jezusa Chrystusa jako Pośrednika-Kapłana oraz na wynikające stąd wnioski dla służebnego pośrednictwa kapłaństwa realizowanego dziś przez ludzi, szczególnie przez prezbiterów.

Synod Biskupów 1971: Doktrynalne i praktyczne aspekty kapłaństwa. Debata o doktrynalnych aspektach kapłaństwa. Debata o praktycznych aspektach kapłaństwa, „Chrześcijańskie Światło”, 4 (1972), nr 1, s. 60-105.

VI. Z CZASOPISM KATOLICKICH

Omawiając najważniejsze publikacje, jakie w ostatnich miesiącach ukazały się na temat kapłaństwa służebnego, nie sposób pominąć tych czasopism katolickich,

które albo całe zeszyty, albo przynajmniej dużą część swej zawartości poświęcają interesującej nas problematyce.

„Theologisches Jahrbuch”, 1971 drukuje 5 artykułów o kapłaństwie i kapłanach, z których najciekawsze to: P. Fransen, *Die Priesterweihe* (s. 217-227); C. Ertel, *Priester in unserer Zeit* (s. 228-238); F. Haarsma, *Das Presbyterium: Theorie oder Programm?* (s. 239-247). Szczególnie godny uwagi jest pierwszy artykuł, w którym pod niewiele mówiącym tytułem kryje się bardzo bogata treść. P. Fransen, znany ze swych publikacji o kapłaństwie służebnym, przedstawia biblijne podstawy kapłaństwa od Starego Testamentu do Chrystusa, szkicuje historyczny rozwój posługi kapłańskiej w Kościele, omawia wreszcie chrystologiczny, trynitarny, eklezjalny, sakramentalny i wspólnotowy wymiar kapłaństwa hierarchicznego.

„Concilium”, nr 71 (styczeń 1972), zeszyt dogmatyczny, ma jako temat główny całego numeru: Biskup a jedność Kościoła. Piszą tu m. in. E. Schillebeeckx, G. Wagner, A. Müller, C. Molari. Dla właściwego ujęcia stosunku biskupa do swoich kapłanów-współpracowników na pewno bardzo przydatne będzie studium G. Wagnera *Jeden biskup i jego prezbiterium w teologii Kościoła Wschodniego*.

„Lebendige Seelsorger”, 23 (1972), z. 1. Na przeszło 60 stronach podane zostały artykuły objęte wspólnym tytułem *Priester für morgen*, widniejącym jako motyw przewodni całego zeszytu. Oto artykuły najbardziej godne uwagi:

H. Urs von Balthasar, *Der Priester in der Kirche* (s. 4-15). Autor w oparciu o analizę tekstów Nowego Testamentu oraz o duszpasterską pracę apostołów widzi model kapłana wzorowany na osobie Chrystusa: kapłan ma kierować ludzi (aspekt horyzontalny) ku Bogu (aspekt wertykalny). Stąd musi znać i ludzi, i Boga. Jak Chrystus, którego jest narzędziem.

— O. Semmelroth, *Der Beruf des Priesters* (s. 15-23). Autor omawia miejsce i funkcje kapłana w trzech płaszczyznach: kultu, parafii, społeczności ludzkiej.

— G. Griesl, *Wer kann Priester werden? Wer sollte nicht Priester werden?* (s. 30-34). W nawiązaniu do swej książki *Berufung und Lebensform des Priesters*, omawianej w niniejszym przeglądzie na innym miejscu, Autor podaje praktyczne uwagi zarówno dla kandydatów do kapłaństwa, jak i dla wychowawców seminarijnych.

— J. B. Torello, *Zölibat und Persönlichkeit — oder: Die affektive Reife des Priesters* (s. 34-44). Jest to ciekawy referat, na co wskazuje samo ujęcie tematu w tytule. Został wygłoszony w Rzymie w 1970 r. w ramach Centro Romano di Incontri Sacerdotali.

— Na temat troski o nowe powołania kapłańskie piszą m. in. R. Bleistein, P. Aufderbeck, F. Oertel.

Ks. Stefan Schudy